

U proteklih deset godina bili smo svedoci do tada neviđenih pokušaja vlada, međunarodnih i nevladinih organizacija da se bore protiv korupcije. Ti naponi su u početku bili usmereni protiv tradicionalnog negiranja da je korupcija išta više od „male lokalne poteškoće“. Na stranu Istočna Azija, gde nije bilo dovoljno iskustva u tretiranju ovog problema, gde su istraživanja bila retka a ozbiljne akademske debate sporadične, gde, jednostavno, korupcija nije uzimana za ozbiljno.

Kada se u poslednje vreme shvatilo koliko je problem raširen i ozbiljan, usledila je i akcija na raznim stranama. Sada postoji niz obavezujućih međunarodnih konvencija, uključujući tu Konvenciju OECD-a protiv podmićivanja stranih javnih službenika i globalnu Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv korupcije, kao i konvencije koje se potpisuju u okviru pojedinih kontinenata - Evrope, Amerike i odskora Afrike. Na taj način je po prvi put postignuta saglasnost u celom svetu o tome šta je korupcija, zašto se protiv nje treba boriti i na koji način. Mada takva saglasnost neizbežno odražava minimum oko kojeg su se svi mogli složiti, važno je da je o ovim dokumentima postignut sporazum, da je u toku njihova ratifikacija, a da se i primena nazire. To budi nade u budućnost globalne kampanje za borbu protiv korupcije.

Ali, posmatrajući rezultate poslednjih desetak godina, možemo li ih oceniti uspešnim ili neuspešnim? Korupcija je toliko složena pojava da se uspeh jedne inicijative ili niza inicijativa često ne može odrediti. Preduzete su neke dobre reforme a, naizgled, to nije uticalo da se nivo korupcije smanji. Međutim, možda bi situacija bila znatno gora da reforme nije bilo. Na osnovu toga što se povećao nivo korupcije, ne možemo jednostavno zaključiti da su naponi da se ova pojava suzbije nužno ostali bez traga. Potrebna su nam znatno savršenija sredstva za ispitivanje korupcije pre nego što budemo mogli da odgovorimo na mnoga pitanja koja se postavljaju nakon preduzimanja napora za njeno suzbijanje.

Sugestije o naučenim lekcijama koje su date u daljem tekstu ni u kom slučaju nisu iscrpne, ali nedostatak prostora ne dozvoljava šire izlaganje. Na prosto, u sugestijama se izlažu neke od najvažnijih pouka. Nema ničeg izvesnijeg od činjenice da je pred nama još mnogo više onoga što tek treba da naučimo.

1. NIJEDNA ZEMLJA NE MOŽE DA SE POZIVA NA MORALNU SUPERIORNOST

Bilo je perioda kada su neke razvijene zemlje sebe smatrale moralno superiornim u odnosu na druge po pitanju korupcije. „Preko se stvari rade drugačije“ - tvrdili su oni. „Mi tamo moramo da radimo stvari za koje ne bismo ni pomislili da radimo kod kuće.“ Nivo umešanosti izvoznika iz ovih zemalja u sistemsku korupciju širom sveta sada je otkriven, a nivo korumpiranosti njihovih političkih institucija „crnim“ novcem naterao je mnoge od njih da revidiraju svoja shvatanja.

2. SVAKO TREBA DA REŠAVA PROBLEM KORUPCIJE ZBOG SEBE I NA SOPSTVENI NAČIN

Reforme treba da se razviju tamo gde se sprovode i da se sprovode lokalno. Njih mogu da podstaknu i pomognu spoljni partneri (npr. donatori i međunarodne finansijske institucije), ali motivacija za reforme i njeni predvodnici moraju doći iznutra. Korupcija unutar zemlje tu treba i da se rešava, a korupcija u međunarodnim poslovnim transakcijama mora da se rešava na obe strane na kojima se transakcija odigrava. Ne postoji jedinstveno rešenje za sve.

3. NEMA „BRZIH LEKOVA“

Za suzbijanje korupcije ne postoje magična rešenja. Ima mera kojima se brzo može postići uspeh, kao što je, na primer, uobličavanje procedura carinske administracije, veća transparentnost postupka javnih nabavki, krivično gonjenje većeg broja korumpiranih funkcionera, ali ne postoji sveobuhvatno instant rešenje. Borba protiv korupcije je dug i težak proces koji se nikada ne završava.

4. DONATORI TREBA DA BUDU SPREMNI NA DUGOROČNO ANGAŽOVANJE

Antikorupcijske strategije se ne mogu sprovoditi u nekom ograničenom vremenskom periodu, pa da se zatim s njima prestane. Potrebno je vreme da bi se strategija osmislila, primenila i počela da daje rezultate. Kada i donatori učestvuju u tom poslu, ne

treba da traže priliku za brz odlazak, već da planiraju dugoročno i stabilno angažovanje.

5. POTREBNI SU JASNA STRATEGIJA ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE I USPEŠNI ODNOSI SA JAVNOŠĆU

Pristup reformama „na parče“ je nepouzdan. Strategija treba da bude sveobuhvatna i da se odnosi na sve aspekte sistema društvenog integriteta. Kada se sa reformom krene odlučno i kada iz izveštaja antikorupcijske komisije javnost sazna za ozbiljne presteupe visokih državnih funkcionera kojih ranije nije bila svesna, povećano opažanje korupcije od strane javnosti može da se negativno odrazi na proces. Ukoliko proces reformi ne ide skupa sa odgovarajućim programima za informisanje i podizanje svesti, stvoriće se utisak da stvari idu od lošeg ka gore. Od ključne važnosti je da se od početka pokloni posebna pažnja odnosima sa javnošću. Treba voditi računa o očekivanjima javnosti i sprečiti nastupanje opasnosti političke prirode.

6. ETIČKI KODEKSI I „GRADANSKE POVELJE“

Ova dokumenta ne treba da služe kao ukras već kao sredstvo za promene. Etički kodeksi su korisni, ali samo kada ih službenici na koje se oni odnose podržavaju. To osoblje mora da učestvuje u pripremi kodeksa i da prođe programe obuke za njegovo sprovođenje. Obuka mora da bude osmišljena tako da učešće bude što aktivnije, npr. da se traži izlaz iz hipotetičkih situacija, da se podele uloge i slično. Obuke pretežno školskog tipa, na kojima se drže predavanja i deli materijal, nisu se pokazale kao uspešne. Takođe, građanske povelje mogu da budu delotvorne jer kroz njih građanima postaju vidljivije obaveze koje su vlasti na sebe preuzele, a ujedno predstavljaju i izazov za vlasti da urade ono što su obećale. Obaveze koje vlast preuzima poveljom treba da budu ostvarive, a same povelje treba objavljivati.

7. REFORMISANJE BIROKRATSKIH PROCEDURA

Treba preispitati zahteve koje postavlja birokratija i održavati ih na minimumu. Službenici na osetljivim

položajima treba da se periodično rotiraju, gde god je to moguće, a kada su u pitanju najranjivije tačke, kontakt između službenika i javnosti treba da se što je moguće više depersonalizuje kako bi se izbegla opasnost koju nosi razvijanje ličnih odnosa između službenika i korisnika. Carina je samo jedan od primera oblasti u kojima je potrebna izmena procedura u ovom pravcu. U situacijama kada je lični kontakt neophodan, uvođenje elemenata nepredvidivosti - da klijent ne zna unapred koji će službenik raditi sa njim - smanjuje mogućnost za potencijalno podmićivanje. Uvođenje kompjuterizacije može da unapredi ove procedure povećavajući mogućnosti za kontrolu brzine rada, utvrđivanje kašnjenja i ispitivanje zašto je do kašnjenja došlo. Ipak, u nekim zemljama su birokratski zahtevi nepodnošljivi, a takav razvoj situacije nije bio slučaj, već osmišljen radi povećanja broja prilika za uzimanje mita. U tim zemljama potreba za sprovođenjem reformi može da bude nesumnjiva, ali ih svejedno neće biti lako sprovesti.

8. „DUVAČI U PIŠTALJKU“ SE MORAJU OHRABRITI I ŠTITITI

Povređene i brižne građane i službenike iz samih državnih organa treba podstaći da se obraćaju novim institucijama kao što su antikorupcijska komisija, služba ombudsmana i posebne telefonske službe za pritužbe. Ukoliko se glas zabrinutih ne saslušava, neophodne akcije će kasniti, možda nepovratno. Oni koji podnose pritužbe moraju da budu uvereni da će se po pritužbama ozbiljno raditi, kao i to da oni lično neće biti izloženi opasnosti. U nekim zemljama postoji tabu potkazivanja drugih građana ili kolega, ali ga treba prevazići. Dosta se pričalo o podizanju svesti javnosti po ovom pitanju, ali je ceo posao uglavnom prepušten organizacijama građanskog društva.

9. POTREBNO JE NEPRESTANO PRATITI SITUACIJU

Iskustvo pokazuje da, na primer, kada je reč o korupciji u policiji, nije dovoljno napraviti čistku u nekoj korumpiranoj policijskoj jedinici. Ukoliko nisu uspostavljeni mehanizmi za stalno praćenje situacije, pre ili kasnije će ta jedinica ponovo potonuti u ko-

rupciju i biće potreban dodatni napor da se stanje popravi. Nije dovoljno ukloniti korumpirane službenike ako se ne uklone i mogućnosti za korupciju i ako se ne obezbedi da na značajne položaje budu postavljeni poštenu službenici. „Provere čestitosti“ mogu da pomognu pri utvrđivanju koji su službenici poštenu, kao i pri razmatranju odluka o unapređenjima u službi.

10. USMERENOST NA CELOKUPAN SISTEM VLADAVINE ILI RUKOVODENJA

Da bi se ostvarila saradnja sa javnošću, program reforme se ne sme svesti samo na odstranjivanje pojedinaca osumnjičenih za korupciju. U situacijama kada je korupcija sistemska, korumpirani pojedinac nije jedina „trula jabuka“ i njegovo uklanjanje neće sprečiti da se ostali pokvare. Umesto toga, treba se usmeriti na ceo sistem kako nova osoba koja dođe na mesto korumpiranog ne bi bila izložena istim iskušenjima. Prevencija može da bude daleko delotvornija i neopisivo jeftinija od istrage i krivičnog gonjenja. Najzad, vlastima su potrebni stručni i sposobni službenici koji će obavljati državne poslove unutar funkcionalnog institucionalnog okvira i koji će, ako bude potrebno, biti podvrgnuti delotvornom režimu zakonske prisile.

11. AMNESTIJA SE PONEKAD NE MOŽE IZBEĆI

Jako je teško izaći iz stanja u kome korupcija caruje. Mnogi moćni krugovi imaju razloga da se plaše da će u novom sistemu oni biti tretirani na neprimeren način. Kada korupcionaši postanu vlasnici velikih holding kompanija, pokretanje postupaka protiv njih može da donese nestabilnost ekonomiji zemlje. Kako onda otkloniti nastalu štetu, a ne napraviti novu? Biće teško prevaliti reč „amnestija“ preko usta, ali nekada je ona neminovna. Ona je pogotovo neminovna onda kada je reč o sitnijim prekršajima nižih službenika. Mada je pitanje amnestije problematično, može se dosta toga kazati u prilog oslobađanju jednog dela osoblja od krivice. Neke više službenike treba ukloniti sa položaja i kazniti, ali niži službenici, ukoliko nisu ozbiljno zloupotrebili svoju moć, ne treba da se osećaju ugroženo. Sve dok se ne osmisle rešenja koja mogu da funkcionišu u praksi („komisije za istinu i pomirenje“ su već

razmatrane), pitanje prošlosti će ostati jedan od najvećih kamena spoticanja za svaku reformu.

12. DOBRO VOĐSTVO JE VEOMA VAŽNO, ALI NIJE DOVOLJNO SAMO PO SEBI. ŠIRENJE KRUGA SAVEZNIKA (PRIVATNI SEKTOR, GRAĐANSKO DRUŠTVO, VERSKE ZAJEDNICE, POTROŠAČI, ZAŠTITNICI ŽIVOTNE SREDINE, BORCI ZA LJUDSKA PRAVA ITD.) MOŽE DA BUDE OD POMOĆI

Bez dobrog vođstva sa vrha, svaki pokušaj većih reformi u okruženju u kojem je korupcija sistemska osuđen je na propast. Predvodnici treba da služe za primer drugima i javnost treba da ih kao takve vidi, a ne samo da ponavljaju fraze. Ipak, kao što sami zakoni nisu dovoljni da se postignu reforme, tako nije dovoljno ni dobro vođstvo. Treba tragati za mogućim saveznicima koji bi takvo vođstvo podržali, mada postoji opasnost da se kao saveznici pojave i oni sa sumnjivom prošlošću. Pa ipak, ako bi se samo „svecima“ dozvolilo da u savez uđu, teško da bi ih bilo više od nekolicine. Ono što je važno jeste da se svi saveznici reformi posvete izgradnji nove budućnosti i da se potom tog opredeljenja čvrsto drže.

13. NE SME SE PREVIDATI ULOGA GRAĐANSKOG DRUŠTVA

Izgleda da postoji povezanost između visokog nivoa korupcije i niskog nivoa aktivnosti građanskog društva. Dosadašnji napori za uspostavljanje kreativnog i aktivnog građanskog društva ukazuju na potrebu donošenja propisa koji bi građanskom društvu omogućili da stvara svoje institucije bez vladinog uticaja i kontrole, kao i na potrebu za pozitivnim dijalogom između građanskog društva i vlasti. To nije uvek lako postići, posebno u mladim demokratijama, jer može da bude suprotno utvrđenim procedurama za donošenje i sprovođenje odluka. Jedan od pokazatelja iskrenosti vlasti koja se zaklinje na borbu protiv korupcije jeste provera njene spremnosti na saradnju sa građanskim društvom.

14. ORGANIZACIJE GRAĐANSKOG DRUŠTVA KAO IZVOR KORUPCIJE

U mnogim zemljama su organizacije građanskog društva nikle na prečac, samo da bi iskoristile deo sredstava koje su strani donatori spremili kao pomoć za organizovanje, razvoj i jačanje građanskog društva. Organizacije građanskog društva treba da budu transparentne i odgovorne u svom radu. Kao ni zvaničnim institucijama, ni njima se ne može verovati „na lepe oči“ i postoji potreba da se prati njihova transparentnost.

15. ZAKONODAVNA TELA MOGU OD ČUVARA DA POSTANU LOPOVI

Ozbiljne greške su izašle na videlo u onim zemljama u kojima zakonodavna vlast nije samo telo koje nadzire trošenje javnih finansija već su i njeni članovi aktivno umešani u trošenje sredstava (uključujući tu i povećanje sopstvenih zarada), kao i u sklapanje poslova sa državom. Ova kombinacija uloga zakonodavne i izvršne vlasti dovodi do sukoba interesa i truje politički život zemlje. Demokratske institucije postaju prezrene u javnosti. Dok se takve kontradikcije ne reše na zadovoljavajući način (jasnom podelom vlasti), pitanje je da li u takvim zemljama uopšte može da se sprovede delotvorna antikorupcijska reforma.

16. FINANSIRANJE POLITIČKIH STRANAKA I DALJE OSTAJE PROBLEM

Donedavno, pitanje finansiranja političkih partija se naveliko ignorisalo od strane međunarodne zajednice. Neki smatraju da je najbolji način da se ograniči kupovina uticaja kroz finansiranje političkih partija ograničenje partijskih rashoda po vrsti i po visini, umesto pristupa koji ograničava visinu zakonitih partijskih prihoda. Promena vlade na Tajvanu u martu 2000. je pokazala da bogata politička partija i pored velikih investicija i moćnih prijatelja ipak može da izgubi na izborima. Ova činjenica pojačava veru u to da manipulacije u finansiranju političkih partija ne moraju nužno da budu nepremostiva prepreka za promenu vlasti.

17. NEZAVISNE AGENCIJE ČIJI RUKOVODIOCI NEMAJU SIGURAN POLOŽAJ

Institucije poput ombudsmana i glavnog revizora privlačne su u teoriji, ali u stvarnosti mogu da funkcionišu samo ako njihove nosioce ne može arbitrarno da ukloni izvršna vlast čiji rad kontrolišu. Treba izgraditi mehanizme nepolitičke prirode koji bi mogli da odbrane nosioce ovih funkcija i da, kada je potrebno, omoguće da se njihov glas čuje.

18. PRISTUP INFORMACIJAMA MOŽE DA BUDE VEOMA DELOTVORNO ORUĐE PROTIV KORUPCIJE

Neke vlade su shvatile da je transparentan pristup informacijama najdelotvornije sredstvo za suzbijanje korupcije, pa su usvojile odgovarajuće zakone. Od organa vlasti se može tražiti da u pojedinostima izlože usluge koje pružaju i njihove troškove. U Indoneziji se informacije značajne za lokalnu zajednicu (npr. detalji razvojnih projekata) izlažu, tako da javnost raspolaže svim informacijama koje su joj potrebne da bi budno motrila na to šta se dešava.

19. DOBRO UPRAVLJANJE SPISIMA JE KLJUČNO ZA PRONALAZENJE TRAGOVA KORUPCIJE

Da bi javnost stvarno imala pristup informacijama, nužno je da se spisi vode uredno. Na taj način se takođe obezbeđuje odgovornost javnih službenika. U okviru vlasti treba da postoji jedna organizacija koja bi nadgledala proces postupanja sa dokumentacijom u raznim odeljenjima i koja bi organizovala arhiviranje zastarele dokumentacije.

20. MEDIJI I NOVINARI KOJI RAZOTKRIVAJU KORUPCIJU ZAOKRUŽUJU PRIČU

Većina ubistava novinara tokom poslednjih godina bila je u vezi sa njihovim istraživanjima slučajeva korupcije, pa stoga postoji potreba da se rad novinara učini manje opasnim. Takođe treba unaprediti i profesionalne standarde. Nekoliko institucija vodi kurseve istraživačkog novinarstva. S druge strane, u mnogim delovima sveta i sami novinari su

umešani u korupciju. Mediji su „stub integriteta“ koji traži posebnu pažnju.

21. OBJAVLJIVANJE SPISKA OPTUŽENIH ZA KORUPCIJU ČESTO NE POSTIŽE ŽELJENI CILJ

Pokušaji da se pristup poznat pod imenom „imenovati i osramotiti“ sprovede propali su u Keniji početkom 2000. godine. Skupštinski odbor je prvo imenovao korumpirane, a zatim izbrisao sva imena sa spiska. Neki od imenovanih su zapretili da će tužiti novinare koji su imena objavili u vreme kada je prvobitni spisak predstavljao javnu informaciju. U Indiji je komesar za nadzor izabrao Internet kako bi objavio imena na stotine funkcionera koji su bili osumnjičeni za korupciju. Međutim, samouverenost sa kojom je predsednik nigerijskog senata tvrdio da je nevin, pre nego što je razrešen sa te pozicije usled nadmoćnih dokaza o njegovim malverzacijama, ukazuje na to da političke vođe mogu da imaju mnogo deblju kožu nego oni koji osmišljavaju strategiju protiv korupcije. U svakom slučaju, treba postupati veoma pažljivo da bi se izbeglo da nekom bude uskraćena pravična mogućnost da izloži svoju odbranu.

22. SĀMO POVEĆANJE PLATA NIJE DOVOLJNO DA SE UMANJI NIVO KORUPCIJE

Zvuči razložno tvrdnja da su javni službenici koji nisu adekvatno plaćeni mnogo podložniji korupciji od onih sa boljim platama. Pa ipak, žalosna je istina da su mnogi od najkorumpiranijih državnih službenika baš oni na najvišim pozicijama, koji su stekli znatno bogatstvo pomoću korupcije velikog obima. Povezanost visine zarada sa korupcijom je zato pitanje koje se pre može vezati za službenike na nižim položajima. Kada službenici od klijenata zahtevaju dodatno plaćanje da bi izvršili svoje redovne dužnosti, to se među njihovim kolegama shvata kao naplaćivanje rada koji inače nije primereno plaćen. Istraživanja pokazuju da bi klijenti bili spremni i da više plate za usluge koje dobijaju od javnih službi ukoliko bi cene tih usluga bile pristupačne, a čitava stvar uređena zakonom. Ono što klijenti zaista mrze jeste da budu izloženi uceni. U vezi sa ovim pitanjima, jedan analitičar je primetio: „U najboljem slu-

čaju, ne postoje jasni dokazi o tome da povećanje zarada može da umanjuje korupciju. U okviru šire reforme javnih službi, pitanje odgovarajuće zarade i motivacije za rad može da igra određenu ulogu. Pogled na prikupljene podatke upućuje na to da samo povećanje zarada službenika u korumpiranim organizacijama ne vodi smanjenju korupcije.“¹

23. POVEĆANJE ZARADA MOŽE DA BUDE DEO ŠIREG ODGOVORA NA KORUPCIJU

Realna visina zarada u javnom sektoru je u mnogim zemljama već duže vreme u padu. U nekim slučajevima taj pad je doveo do umanjenja efikasnosti javnog sektora. Jedna studija je pokazala da povećanje nivoa zarada nosi sa sobom šansu za privlačenje sposobnijih radnika u vladine službe, povećanje kvaliteta rada tih službi i povećanje količine prikupljenog poreza. Prosto povećanje poreskih stopa ne mora da dovede do povećanog priliva sredstava u budžet, ali veća osposobljenost onih koji prikupljaju porez sigurno hoće.

24. NEZAVISNOST NADLEŽNIH SLUŽBI OLAKŠAVA UBRANJE JAVNI PRIHODA

Nezavisne službe za naplatu javnih prihoda mogu se ustanoviti tako da njihovo osoblje bude dobro plaćeno i da ne potpada pod postojeću strukturu platnih razreda u državnoj službi. Tako se može uvećati priliv od poreza i omogućiti zemlji u razvoju da bolje plaća svoje službenike i udovolji finansijskim potrebama svojih institucija.

25. POVLAŠTICE NAKON ODLASKA U PENZIJU, NAROČITO ZA POLITIČKE VOĐE, NE PREDSTAVLJAJU DOBAR ODGOVOR PROTIV KORUPCIJE

Logika ukazuje na to da bi manjak sigurnosti nakon odlaska sa položaja mogao da bude značajan uzročnik korupcije za vreme mandata. Ipak, kada je reč o onima na najvišim državnim funkcijama, postoje anegdotski dokazi koji ukazuju na suprotno.

26. SAMI ZAKONI PROTIV KORUPCIJE NE REŠAVAJU STVAR

Sigurno je da sami zakoni ne mogu da brzo utiču na smanjenje korupcije, osim možda u slučaju kada zakon poverava sudovima ulogu koju nisu imali ranije: da ispituju zakonitost administrativnih odluka koje donose funkcioneri izvršne vlasti. Često se novi antikorupcijski zakoni donose uz veliku pompu, čime se stvara utisak da je posao reforme (ili barem privida antikorupcijske reforme) već završen. Zakoni ne uspevaju u zemljama sa sistemskom korupcijom, i to ne zbog grešaka koje se nalaze u samim zakonima, već usled nemogućnosti da zakoni budu primenjeni. Postoje načini da se sprovedu reforme, čak i u oblasti javnih nabavki, a da se ne menjaju zakoni, npr. ako se kroz ugovore sa dobavljačima praćenim odgovarajućim kaznama građansko-pravog tipa obezbedi poštovanje standarda.

27. KORUMPIRANO PRAVOSUĐE NE MOŽE DA PODRŽI VLADAVINU PRAVA

Postoji očigledna kontradikcija u pokušajima da kumpirani sudski sistem obezbedi pravilnu primenu propisa. Propisima se moraju uspostaviti institucionalni elementi sudstva, posebno oni koji se odnose na izbor, razrešenje i odgovornost sudija. Služba ombudsmana bi mogla da ponudi brz i delotvoran put za rešavanje te kontradikcije a da pri tom ne izazove poremećaje ili smetnje u pravosuđu. U svakom slučaju, pitanje nezavisnosti sudova i poštenog pravosuđa mora od početka da se rešava.

28. ZAKONI NE SMEJU DA BUDU PREPREKA ZA KRIVIČNO GONJENJE ZBOG KORUPCIJE

I dalje postoji potreba da se donose zakoni koji mogu da se uspešnije sprovode u praksi. Tužiocu treba olakšati teret dokazivanja. Garantovati optuženom da ima pošten sudski postupak ne znači da tužiocu treba učiniti nemogućim da dokaže krivicu optuženog. Treba ažurirati pravila dokaznog postupka i razmotriti propisivanje posebnih prestupa, poput onih koji su bili jedan od ključnih činilaca uspeha antikorupcijske inicijative u Hong Kongu.

29. ROKOVI ZA KRIVIČNO GONJENJE TREBA DA BUDU REALNI

Treba dosta vremena da na videlo izađu slučajevi „korupcije velikog obima“, a tužilaštvu je potrebno još i više da pripremi optužnicu tako da ona bude uspešna na sudu. Zbog toga rokovi u kojima optužnica treba da se podnese, odnosno rokovi za okončanje postupka treba da budu realni. U nekim zemljama je bukvalno nemoguće sprovesti slučaj korupcije do kraja u zadatim rokovima. Činjenica da je za krivično gonjenje i/ili postupak po žalbi isteklo vreme uglavnom dovodi do toga da zakon izgubi na ugledu, a frustracija javnosti se povećava.

30. ODREDBE O NEZAKONITOM BOGAĆENJU JAVNIH SLUŽBENIKA MOGU DA BUDU PRVI TALAS NAPADA NA KORUPCIJU

Jedinstven slučaj propisa koji se dokazao kao uspešan u nekoliko zemalja je onaj koji se odnosio na nezakonito bogaćenje. Takvim zakonom pokrivaju se slučajevi kada javni službenik poseduje imovinu čije se poreklo ne može objasniti. Takav zakon, u sadejstvu sa funkcionalnim sudskim sistemom, predvodio je reformu borbe protiv korupcije u Hong Kongu. S druge strane, u nekim zemljama ne žele da ga donesu zbog navodne povrede ljudskih prava. U stvarnosti, verovatnije je da odbijanje potiče iz želje da se očuva postojeće stanje.

31. NADGLEDANJE IMOVINE DRŽAVNIH FUNKCIONERA JOŠ UVEK NIJE DOVOLJNO PROVERENO SREDSTVO

Široko je rasprostranjeno verovanje da je ovo potencijalno uspešno sredstvo za obuzdavanje korupcije, ali do sada je sve ostalo samo na papiru. Primetno je da poslanici oklevaju kada treba da usvoje zakon koji će omogućiti kontrolu imovine i prihoda viših državnih službenika. I kada se zakoni usvoje, retko se traži da izveštaji budu javno objavljeni. Njihov sadržaj se samo rutinski ispituje zbog ažurnosti. Sa pažnjom se prate inicijative u ovoj oblasti.

32. SLUŽBENI IMUNITET I PRIVILEGIJE NE SMEJU DA BUDU ŠTIT ZA KORUMPIRANE OD ODGOVORNOSTI ZA POČINJENE PRESTUPE

U mnogim zemljama imunitet i privilegije uspešno štite državne funkcionere od primene zakona u njihovom slučaju. Ponegde kriminalci teže da dobiju javne funkcije samo zbog imuniteta koji će imati u slučaju krivičnog gonjenja. Treba zato preispitati režim imuniteta i privilegija i svesti njihov obim na praktičan nivo. Imunitet se ne dodeljuje pojedincu zbog njegovih zasluga, već da bi se pojedincu omogućilo da uspešno vrši svoju funkciju.

33. INTERNET OMOGUĆAVA OTVORENU RAZMENU INFORMACIJA IZMEĐU VLADE I ONIH KOJIMA SE VLADA

Internet može da pomogne izgradnju otvorenog sistema vladavine. Zakonodavna vlast može preko veb-sajta da održava vezu između građana i njihovih izabраниh predstavnika i da obaveštava građane o aktivnostima u parlamentu. Ministarstva i druge organizacije mogu da na veb-sajtove postavljaju formulare i svoju dokumentaciju. Reformisti mogu da objave planove na polju antikorupcije tako da ih vidi ceo svet i da obezbede da se napredak u ovoj oblasti prati uz veliki publicitet. Internet se može koristiti za javna nadmetanja i smanjenje mogućnosti za potencijalno korumpirane lične nagodbe. Naravno, korisnost Interneta je ograničena brojem ljudi koji mu imaju pristup. Većina mogućnosti koje on pruža trenutno je nedostupna mnogima u siromašnim zemljama. Ipak, činjenica da se povećava broj korisnika Interneta i da se povećava javna odgovornost institucija i pojedinaca vodi ka unapređenju interesa celokupnog čovečanstva.

34. NABAVKE SU BOJNO POLJE

Oblast javnih nabavki je bojno polje za borbu protiv korupcije. Pri javnim nabavkama se dešava najveći deo korupcije velikog obima i tu je najvidljivija šteta za razvoj siromašnih zemalja i zemalja u tranziciji. Mada je na početku bilo skeptika u pogledu stvaranja „sporazuma o poštenom nadmetanju“ (integrity pacts), i oni su ubrzo priznali uspešnost

takvog pristupa. Zaključivanje „sporazuma o poštenom nadmetanju“ je proces u kojem dolazi do dobrovoljnog obavezivanja ponuđača i vlasti kako bi se ograničile mogućnosti za korupciju u određenom projektu. Upotreba Interneta za javne nabavke, kao što je to bio slučaj u gradu Seulu i u Meksiku, takođe obećava.

35. PROVIZIJE KOJE PONUĐAČI PLAĆAJU ZASTUPNICIMA TREBA OBJAVITI

Postoje mišljenja da bi zakonski zahtev da se otkriju provizije podrio međunarodna tenderska nadmetanja i da neke korporacije ne bi pristale da se pridržavaju tog pravila. Pa ipak, kada se pokušalo sa ovim metodom, uglavnom nije bilo negativnih efekata. Pošteni nemaju šta da kriju, a ukoliko oni koji bi korumpirali odu, bolje je za sve. Iskustvo grada Njujorka je bilo inspiracija za borbu protiv korupcije.

36. PONUĐAČI KOJI KORUMPIRAJU TREBA DA SE NAĐU NA CRNOJ LISTI

Stavljanje firmi koje podmićuju na crnu listu može da bude moćno oružje. Podrazumeva se da tome pretходи pažljivo razmatranje slučaja i da kazna bude primerena prestupu. Nema sumnje da su međunarodne korporacije koje su stavljene na crnu listu u Singapuru tokom devedesetih doživele izvestan šok. Od tada, drugi će dvaput razmisliti pre nego što pokušaju da podmite singapurske funkcionere. Svet-ska banka je takođe pošla tim putem. Ona objavljuje na veb-sajtu imena „nepoželjnih“ firmi i pojedinaca. Ova metoda najbolje funkcioniše u zemljama u kojima pravna država funkcioniše kako treba i u kojoj postoje adekvatni mehanizmi za žalbu. Međutim, treba se pobrinuti da proces bude u stanju da obezbedi da samo stavljanje na crnu listu ne postane sredstvo iznude i korupcije.

37. MEĐUNARODNI PROBLEMI TRAŽE MEĐUNARODNO REŠENJE

Na iznenađenje mnogih Amerikanaca, dva istraživanja su pokazala da Zakon protiv podmićivanja u inostranstvu, koji su SAD usvojile još 1977, nije imao očekivane efekte. Američke izvozne firme koje su

radile sa nerazvijenim zemljama korumpirale su jednako kao i nemačke, na primer, kojima podmićivanje na strani nije bilo zabranjeno i koje su čak mogle da se oslobode plaćanja poreza na iznos dat kao mito. Čini se da jednostrana akcija, čak i kada je preduzme najmoćnija država sveta, nema dovoljan uticaj na rešavanje globalnog problema. Pre će biti da takav problem traži usaglašen odgovor na međunarodnom nivou. Deo te jedinstvenosti na međunarodnom nivou predstavlja Konvencija OECD-a protiv podmićivanja stranih javnih službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama. Namere te konvencije se moraju prevesti u stvarnost, a za sada nema mnogo znakova da su vlade spremne da to i učine. Ista istraživanja su pokazala da su poslovni ljudi veoma slabo upoznati sa postojanjem ove konvencije. Teško da se može očekivati od nekog da radi u skladu sa odredbama koje mu nisu poznate.

38. PRIMENU MEĐUNARODNIH SPORAZUMA TREBA PRATITI

Nije dovoljno samo potpisati konvenciju, već ona mora da se stvarno sprovodi. Ukoliko konvencija nije u interesu izvozne strategije neke zemlje, ne treba da čudi što će ta zemlja izvoznica sa manje entuzijazma pristupiti njenom sprovođenju. S druge strane, oni koji podržavaju ciljeve konvencije mogu sa sumnjom da gledaju na svoje konkurente i traže garanciju da neće pasti u zamku. Stalna ocena i kontrola sprovođenja i primene konvencije postaje jedino rešenje i u tom poslu svoju ulogu imaju vlasti, građansko društvo i privatni sektor. Posebno konstruktivna vrsta praćenja sprovođenja konvencija je ona koju vrši GRECO, ali nemaju sve konvencije takav mehanizam kontrole. Mada se po svom stilu može podvesti pod „praćenje“, GRECO je pre tehnička saradnja koja se pruža na veoma delotvoran i lako iskoristiv način.

39. ISTRAŽIVANJA MOGU DA IZMERE I UTVRDE USPEŠNOST

Programe reformi treba pratiti da bi se videlo da li daju zadovoljavajuće rezultate. Za praćenje su potrebni delotvorni merni mehanizmi, a možda najbolji od njih je sprovođenje istraživanja prikupljanjem podataka od javnosti. Istraživanja mogu da izmere

uticaj korupcije na biznis, opažanja javnosti, odnosno, kada su usmerena na konkretne usluge javnih službi, mogu da izmere korupciju u odgovarajućem sektoru. Istraživanja mogu da budu međunarodna, na nivou država ili lokalna, a njihova upotrebljivost raste kada se sprovode što bliže izvoru problema. Poređenjem rezultata istraživanja u javnim službama u različitim delovima zemlje mogu da se utvrde oni koji su manje efikasni, i možda više korumpirani, što otvara mogućnost za usmeravanje daljih koraka u reformi. Međunarodna istraživanja pomažu da se pitanju korupcije podigne značaj u planovima međunarodnih institucija. Ipak, ona su relativna, jer statističke podatke nije uvek lako porediti, pa im je i korisnost ograničena. Jedan od najkorisnijih aspekata ovih istraživanja je uticaj na države obuhvaćene istraživanjima da se ozbiljnije pozabave korupcijom. Ona mogu da predstavljaju i podsticaj za istraživanja u pojedinim državama koja bi omogućila pažljiviju obradu pojedinih tema.

40. TREBA OJAČATI INSTITUCIJE KOJE MOGU DA POMOGNU U PREVENCIJI

Škole za javnu administraciju imaju ulogu u obuci i doobuci javnih službenika. Ovim školama je potrebno povećanje kapaciteta, posebno u oblasti etičke obuke i u upravljanju rizicima korupcije. I poslovnim školama su takođe potrebni obavezni kusevi o upravljanju rizikom korupcije, kao i prestanak sa praksom da se poslovna etika smatra nevažnim predmetom na studijama.

41. PRIVATNI SEKTOR JE NEPOUZDAN PARTNER

Mada su neki partneri iz privatnog sektora dali pozitivan doprinos u borbi protiv korupcije i uneli korporativnu društvenu odgovornost, privatni sektor kao celina treba da prewali dug put dok ne prihvati antikorupcijske strategije upravljanja rizikom kao sopstveni interes. Bez obzira na publicitet koji se trenutno daje pitanjima korupcije, najveće korporacije nastavljaju da preziru zakone i javno mnjenje, a suviše često su u svom ponašanju podržane i od strane svojih vlada. Međunarodna trgovinska komora je bila izuzetno snažna u unapređivanju politike protiv podmićivanja, ali, budući da je MTK

organizacija dobrovoljnog tipa, njoj nedostaju mogućnosti da nadzire aktivnosti svojih članica.

42. KREDITNE GARANCIJE ZA IZVOZ MOGU SE PONIŠTITI U SLUČAJU KORUPCIJE

Brojne vlade su povukle svoje garancije date izvoznicima za potpisane ugovore kada su utvrdile da su ti poslovi umrljani korupcijom. S druge strane, neke vlade su nastavile da zatvaraju oči pred korupcijom kada su u pitanju veliki poslovi za koje se smatra da su od nacionalnog interesa.

Stvaranje održive antikorupcijske reforme je dug i težak zadatak. Nema sumnje da su uložili veliki. Još uvek ne znamo koliko je vremena potrebno da se taj cilj ostvari.

Sa jedne strane, može se reći da narod u zemljama sa najvećim stepenom korupcije gubi srčanost i veru u demokratske institucije i okreće se autoritarizmu, što je logična reakcija na neuspeh demokratije u tim zemljama. Ipak, nema osnova za pret-

postavku da bi učinak budućih autokratskih sistema bio manje katastrofalan nego što je bio učinak onih u prošlosti.

Sa druge strane, može se desiti da međunarodna zajednica ublaži svoju zainteresovanost za rešavanje problema korupcije. Možda će neka druga pitanja, za koja se čini da zahtevaju momentalni odgovor i intervenciju, privući njenu pažnju.

Ali jedna stvar je jasna. Ukoliko vlasti, građansko društvo, privatni sektor i međunarodne organizacije ne zgrabe priliku koju sada imaju da se korupciji suprotstave delotvorno, ta prilika će proći. Korupcija će postepeno i neizbežno da podrije nove demokratske države i da smanji uporište već uspostavljenih demokratija. Ona će i dalje negativno da utiče na ostvarenje ljudskih prava, životno okruženje i sve aspekte globalizacije. Uložiti sigurno ne mogu biti veći nego što su u ovom trenutku.

FUSNOTE

- 1 Daniel Kaufmann: videti <http://www2.worldbank.org/hm/anticorrupt/0140.html>

ADRESE VEB-SAJTOVA

POGLAVLJE 1

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 5 Japanese Government Information - New Rules for Access:
<http://www.freedominfo.org/analysis/japan1/>

str. 5 Commonwealth Ombudsman - Australia - Freedom of Information:
http://www.comb.gov.au/publications_information/freedom_information.htm

str. 5 U.S. Freedom of Information Act:
http://www.epic.org/open_gov/foia/us_foia_act.html

str. 10 (I) World Bank Governance Policy Research Working Papers:
<http://econ.worldbank.org/resource.php?topic=13&type=5>

str. 10 (I) World Bank Institute - Governance Indicators (1996-2002):
<http://www.worldbank.org/wbi/governance/govdata2002/>

str. 10 The Office of the Commissioner for Public Appointments: <http://www.ocpa.gov.uk/index2.htm>

str. 11 "Newspapers: A Ban Is Not a Ban Unless Restricted," 2002
Presentation by Francis T. Seow, Former Solicitor-General of Singapore:
www.sfdonline.org/Link%20Pages/Link%20Folders/Press%20Freedom/seow.html

POGLAVLJE 2

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 1 International Institute for Democracy and Electoral Assistance -
Participation, Political Parties and Institutions: http://www.idea.int/thematic_b.htm

str. 13 The Center for Public Integrity: www.publicintegrity.org/dtaweb/home.asp

str. 13 Administration and Cost of Elections Project: <http://www.aceproject.org>

p.13 International Institute for Democracy and Electoral Assistance - State of Democracy Project:
http://www.idea.int/ideas_work/14_political_state.htm

str. 13 The Comparative Study of Electoral Systems: <http://www.umich.edu/~cses/>

str. 13 Administration and Cost of Elections Project - Cost Considerations:
<http://www.aceproject.org/main/english/ei/ei40.htm>

POGLAVLJE 3

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 14 Independent Commission Against Corruption: www.icac.nsw.gov.au

str. 14 Parliament of Australia Library - "Conflicts of Interest Avoidance - Is There a Case for Blind
Trusts?": <http://www.aph.gov.au/library/pubs/CIB/1996-97/97cib14.htm>

POGLAVLJE 4

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 2 Center for Responsive Politics - Lobbying Spending: <http://www.opensecrets.org/lobbyists/>

str. 4 Federal Lobbying Regulations (31 USC, Section 1352), Lobbying Disclosure Act, P.L. 104-65:
http://www.research.uh.edu/downloads/PDF_format/lobby99.pdf

str. 4 U.S. Code - "Crimes and Criminal Procedures - Lobbying with Appropriated
Moneys" - Title 18 > Part I > Chapter 93 > Sec. 1913: <http://liimirror.warwick.ac.uk/uscode/18/1913.html>

str. 5 Lobbyists Registration Act: <http://laws.justice.gc.ca/en/L-12.4/text.html>

str. 5 Federal Lobbying Regulations (31 USC, Section 1352), Lobbying Disclosure Act, P.L. 104-65:
http://www.research.uh.edu/downloads/PDF_format/lobby99.pdf

POGLAVLJE 5

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 10 Rules on Parliamentary Immunity in the European Parliament and the Member States of the European Union: <http://www.ecprd.org/Doc/publica/OTH/RulesParlImmu.pdf>

str. 10 GRECO Evaluation Reports and Compliance Reports:
<http://www.greco.coe.int/evaluations/cycle1/Eval1Reports.htm>

str. 10 GRECO Evaluation Reports and Compliance Reports:
<http://www.greco.coe.int/evaluations/cycle1/Eval1Reports.htm>

str. 10 Impeachment Documents Relating to a U.S. President:
<http://www.lib.auburn.edu/madd/docs/impeach.html>

str. 10 GRECO Evaluation Reports and Compliance Reports:
<http://www.greco.coe.int/evaluations/cycle1/Eval1Reports.htm>

POGLAVLJE 6

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 19 Applied Ethics Resources on the World Wide Web:
<http://www.ethics.ubc.ca/resources/govt/>

str. 19 OECD/PUMA - Ethics and Corruption Homepage:
<http://www1.oecd.org/puma/ethics/index.htm>

str. 19 U.S. Office of Government Ethics: <http://www.usoge.gov>

str. 19 TI Source Book 2000, Chapter 20: Public Service Ethics, Monitoring Assets and Integrity Testing: <http://www.transparency.org/sourcebook/20.html>

str. 19 Office of the Ethics Counsellor:
<http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inoec-bce.nsf/vwGeneratedInterE/Home>

str. 19 International Institute for Public Ethics: <http://www.iipe.org>

str. 19 Prerequisites for Effective Anti-Corruption Ombudsman's Offices and Anti-Corruption Agencies (South Africa): <http://www.10iacc.org/download/workshops/cs06.pdf>

str. 19 Inspector General of Government (Uganda): <http://www.igg.go.ug>

str. 19 TI Source Book 2000, Chapter 10: The Ombudsman:
<http://www.transparency.org/sourcebook/10.html>

str. 19 U.S. Office of Government Ethics: <http://www.usoge.gov/>

str. 19 Office of the Ethics Counsellor (Canada):
<http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inoec-bce.nsf/vwGeneratedInterE/Home>

str. 19 The Ethics Package: Conflict, Conduct, and a Commissioner for Parliament Hill - A Commentary Prepared by Gregory J. Levine, General Counsel, Office of the Ombudsman, Province of British Columbia: http://www3.telus.net/GovtEthicsLaw/EthPackPaper2002.htm#_edn1

str. 19 TI Source Book 2000, Chapter 3: Developing Responses:
<http://www.transparency.org/sourcebook/03.html>

str. 19 TI Source Book 2000, Chapter 12: Public Service to Serve the Public:
<http://www.transparency.org/sourcebook/12.html>

str. 19 World Bank - Administrative and Civil Service Reform - Recruitment and Promotion:
<http://www1.worldbank.org/publicsector/civilservice/recruitment.htm>

str. 20 World Bank - Administrative and Civil Service Reform - Public Service Pay Policy in Anglophone Africa: http://www1.worldbank.org/publicsector/civilservice/public_africa.htm

str. 20 IMF - Corruption and the Rate of Temptation:
www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9773.pdf

str. 20 TI Source Book 2000, Chapter 1: The Challenge of Renovation:
<http://www.transparency.org/sourcebook/01.html>

str. 20 World Bank Institute - Working Papers and Articles - Improving Governance and Controlling Corruption: <http://www.worldbank.org/wbi/governance/pubs/improving.htm>

str. 20 IMF - Corruption Around the World:
<http://www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/pdf/tanzi.pdf>

str. 20 The Honest Reformer's Guide to Fighting Corruption:
http://www.people.hbs.edu/rditella/papers/honest_reformer.pdf

str. 20 World Bank Institute - Governance and Anti-Corruption:
<http://www.worldbank.org/wbi/governance/pdf/wps2394.pdf>

str. 20 Prerequisites for Effective Anti-Corruption Ombudsman's Offices and Anti-Corruption Agencies:
<http://www.10iacc.org/download/workshops/cs06.pdf>

str. 20 TI Source Book 2000, Chapter 10: The Ombudsman:
<http://www.transparency.org/sourcebook/10.html>

str. 20 Inspector General of Government (Uganda): <http://www.igg.go.ug>

str. 20 TI Source Book 2000, Chapter 12: Public Service to Serve the Public:
<http://www.transparency.org/sourcebook/12.html>

str. 20 World Bank - Administrative and Civil Service Reform - Recruitment and Promotion:
<http://www1.worldbank.org/publicsector/civilservice/recruitment.htm>

str. 20 TI Source Book 2000, Chapter 1: The Challenge of Renovation
<http://www.transparency.org/sourcebook/01.html>

str. 20 IMF - Corruption and the Rate of Temptation: www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9773.pdf

str. 20 World Bank - Working Papers and Articles - Improving Governance and Controlling Corruption:
<http://www.worldbank.org/wbi/governance/pubs/improving.htm>

str. 20 IMF - Corruption Around the World:
<http://www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/pdf/tanzi.pdf>

str. 20 Tax Evasion, Corruption and the Remuneration of Heterogeneous Inspectors:
<http://www.worldbank.org/wbi/governance/pdf/wps2394.pdf>

str. 20 World Bank - Public Sector Management - Anticorruption:
<http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/publicsectormanagement.htm#1>

str. 21 World Bank - Administrative and Civil Service Reform - Public Service Pay in Anglophone Africa:
http://www1.worldbank.org/publicsector/civilservice/public_africa.htm

str. 21 World Bank - Administrative and Civil Service Reform - Site Map:
<http://www1.worldbank.org/publicsector/civilservice/sitemap.htm>

POGLAVLJE 7

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 14 Public Interest Disclosure Act, 1998: www.hmsso.gov.uk/acts/acts1998/19980023.htm

str. 14 Public Concern at Work: <http://www.whistleblowing.org.uk>

str. 14 Open Democracy Advice Centre: <http://www.opendemocracy.org.za>

str. 14 Government Accountability Project: <http://www.whistleblower.org>

POGLAVLJE 8

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 6 IACC - Practical Measures to Improve Integrity in Customs Administrations:
http://www.transparency.org/iacc/8th_iacc/papers/crotty.html

str. 6 World Bank - Working Papers and Articles - Improving Governance and Controlling Corruption:
<http://www.worldbank.org/wbi/governance/pubs/improving.htm>

str. 6 OECD - Taxation: http://www.oecd.org/topic/0,2686,en_2649_37427_1_1_1_1_37427,00.html

str. 6 IACC - Corruption in the Public Finances:
http://www.transparency.org/iacc/8th_iacc/papers/vtanzi.html

str. 6 Transparency International Working Paper - Review of Integrity Management of Staff in the Ghana, Tanzania and Uganda Revenue Authorities:
http://www.transparency.org/working_papers/mwaller/integrity_management_review.html#summary

str. 6 Utstein Anti-Corruption Resource Centre - FAQs:
<http://u4.no/document/faqs1.cfm>

POGLAVLJE 9

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 9 Foreign Corrupt Practices Act: www.usdoj.gov/criminal/fraud/fcpa.html

str. 9 OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public
Officials in International Business Transactions:
<http://www.imf.org/external/np/gov/2001/eng/091801.htm>

str. 20 Transparency International, The Corruption Fighters' Toolkit, Integrity Pacts - Colombia:
http://www.transparency.org/toolkits/2001/ccinp_ip-columbia.html

str. 20 Excluded Parties Listing System: <http://epls.arnet.gov/>

POGLAVLJE 10

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 7 World Bank - Measuring Governance, Corruption, and State Capture:
How Firms and Bureaucrats Shape the Business Environment in Transit:
<http://econ.worldbank.org/view.php?type=5&id=1066>

str. 7 National Bureau of Economic Research - "Does 'Grease Money' Help Speed Up
the Wheels of Competition?" <http://www.nber.org/papers/w7093>

str. 7 Charter Mark: <http://www.chartermark.gov.uk/about/>

str. 7 World Bank - Helping Countries Combat Corruption - The Role of the
World Bank - Helping Countries Strengthen Institutions:
<http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/cor06.htm#note35>

POGLAVLJE 11

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 7 Centre for European Reform - Corruption in Eastern Europe:
http://www.cer.org.uk/articles/n_10_2.html

str. 7 PSI: Water Privatisation Corruption and Exploitation:
<http://www.labournet.net/world/0208/psi4.html>

str. 7 TI Sourcebook 2000 - Chapter 26: Competition Policy and Containing Corruption:
<http://www.transparency.org/sourcebook/26.html>

str. 7 OECD Global Forum on Corruption - Contribution from Thailand:
www.oecd.org/dataoecd/40/45/2491524.doc

str. 7 Competition Commission, South Africa:

http://www.compcom.co.za/thelaw/thelaw_act_competition_acts.asp?level=1&child=1

str. 7 Corruption Risks in the Privatisation Process:

<http://www.internet.sk/mesa10/PRIVAT/CORRUPT.HTM#III.1%20Small-scale%20Privatisation>

str. 7 Transparency International - The Corruption Fighters' Toolkit:

http://www.transparency.org/toolkits/2001/ccinp_tele-bulgaria.html

POGLAVLJE 12

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 32 World Bank - PREM Notes - Writing an Effective Anticorruption Law:

<http://www1.worldbank.org/publicsector/legal/PREMnote58.pdf>

str. 32 Eighth IACC - Reversing the Onus of Proof: Is it Compatible with Respect for Human Rights Norms?: http://www.transparency.org/iacc/8th_iacc/papers/despeville.html

str. 32 Current English Ordinance:

<http://www.justice.gov.hk/blis.nsf/CurEngOrd?OpenView&Start=201&Count=59&Expand=201.1>

str. 33 Partnership Against Corruption - ICAC-Interpol Conference 2003:

<http://www.icac.org.hk/conference/AboutCF/Progframe.html>

str. 33 Interpol - Global Standards to Combat Corruption in Police Forces/Services:

<http://www.interpol.int/Public/Corruption/Standard/Default.asp>

str. 33 International Prosecution Standards:

<http://www.odpp.nsw.gov.au/speeches/HOPAC%202001-%20International%20Prosecution%20Standards.htm>

str. 33 International Association of Prosecutors: <http://www.iap.nl.com/>

str. 33 Why Should We Care About Independent and Accountable Judges?:

http://www.brennancenter.org/resources/downloads/fein_neuborne.pdf

str. 33 ICJ Canada - Documents: <http://www.icjcanada.org/transfer/documents/default.htm>

str. 33 Article 16 Universal Declaration of Human Rights:

<http://www.un.org/Overview/rights.html>

str. 34 Article 16 UN Office of the High Commissioner for Human Rights - International Covenant on Civil and Political Rights: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_ccpr.htm

str. 34 Article 16 Amnesty International Fair Trials Manual:

<http://www.amnesty.org/ailib/intcam/fairtrial/fairtria.htm>

str. 34 Article 16 The Universal Charter of the Judge:

<http://www.domstol.dk/html/publikationer/universal/UniChaUk.pdf>

str. 34 Basic Principles on the Independence of the Judiciary, Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August to 6 September 1985:
<http://www1.umn.edu/humanrts/instree/i5bpj.htm>

str. 34 The Bangalore Principles of Judicial Conduct 2000:
http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf

str. 34 European Association of Judges - Judges' Charter in Europe:
<http://www.richtervereinigung.at/international/eurojus1/eurojus15a.htm>

str. 34 Independence, Efficiency and the Role of Judges - Recommendation adopted on 13 October 1994 by the Committee of Ministers of the Council of Europe:
http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_cooperation/Legal_professionals/Judges/Instruments_and_documents/Rec_94_12E%20+%20explanatory%20memorandum.pdf

str. 35 The New Politics of Judicial Elections: <http://www.justiceatstake.org/files/JASMoneyReport.pdf>

str. 35 Public Broadcasting System, Frontline, Justice for Sale:
<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/justice/howdid/kermit.html>

str. 35 The St. James Ethics Centre - Tackling Judicial Corruption Globally:
http://www.hcourt.gov.au/speeches/kirbyj/kirbyj_stjames.htm

str. 35 Ethical Principles for Judges - Canadian Judicial Council:
http://www.cjc-ccm.gc.ca/english/publications/ethic_e.pdf

str. 35 "Judicial Ethics in South Africa," The Sunday Times, March 2000:
<http://www.sundaytimes.co.za/2000/04/16/politics/pol16.htm>

str. 35 Basic Principles on the Role of Lawyers, Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, 27 August to 7 September 1990:
<http://www1.umn.edu/humanrts/instree/i3bpri.htm>

POGLAVLJE 13

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 12 TI Sourcebook 2000 - Confronting Corruption - The Elements of a National Integrity System:
<http://www.transparency.org/sourcebook/index.html>

str. 12 United Nations Office on Drugs and Crime - Anti-Corruption Toolkit:
http://www.unodc.org/unodc/corruption_toolkit.html

str. 12 National Pledge of Integrity for the Sustainable Development of a New Honduras:
<http://www.wri.org/governance/pdf/ncsds-gfed/honduraspledge-eng.pdf>

str. 12 Anti-Corruption Network for Transition Economies - Status Report of the Republic of Lithuania on the Baltic Anti-Corruption Act:
<http://www.oecd.org/dataoecd/48/57/1960725.pdf>

str. 12 European Commission Strategy Paper and Report 2003 - The Copenhagen Criteria:
http://www.fifoost.org/EU/strategy_en_2002/node7.php

str. 12 Anticorruption Prosecutor's Office in Spain and Some Suggestions for Slovakia:
http://www.vlada.gov.sk/bojprotikorupcii/twining_eng/anticorruption_prosecution_spanish_slovakia.doc

str. 12 Transparency International - National Integrity Systems:
http://www.transparency.org/activities/nat_integ_systems/nis_index.html

str. 13 Griffith University - Key Center for Ethics, Law, Justice and Governance:
<http://www.gu.edu.au/centre/kceljag/>

POGLAVLJE 14

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 1 Independent Commission Against Corruption, Hong Kong: <http://www.icac.org.hk/eng/main/>

str. 1 Current English Ordinance & Sub. Leg: <http://www.justice.gov.hk/home.htm>

str. 1 Independent Commission Against Corruption, Hong Kong - About the ICAC:
<http://www.icac.org.hk/eng/abou/index.html>

str. 1 Current English Ordinance:
<http://www.justice.gov.hk/blis.nsf/D2769881999F47B3482564840019D2F9?OpenView>

str. 8 Independent Commission Against Corruption, Hong Kong - Checks and Balances:
http://www.icac.org.hk/eng/power/powe_acct_1.html

str. 11 Current English Ordinance:
<http://www.justice.gov.hk/blis.nsf/D2769881999F47B3482564840019D2F9?OpenView>

str. 15 TI Sourcebook 2000 - Independent Anti-Corruption Agencies:
<http://www.transparency.org/sourcebook/11.html>

str. 16 Prerequisites for Effective Anti-Corruption Ombudsman's Offices and Anti-Corruption Agencies (South Africa): <http://www.10iacc.org/download/workshops/cs06.pdf>

str. 16 Independent Commission Against Corruption, New Zealand:
<http://www.icac.nsw.gov.au/>

str. 16 Independent Commission Against Corruption, Hong Kong:
<http://www.icac.org.hk/>

str. 16 Office of the Ombudsman, Republic of the Philippines - Mandate:
<http://www.ombudsman.gov.ph/about/mandate.html>

str. 16 International Anti-Corruption Conference - The Role of the Ombudsman in Fighting Corruption:
http://www.transparency.org/iacc/9th_iacc/papers/day3/ws3/d3ws3_gpienaar.html

str. 16 Statutes of New Zealand:

http://www.legislation.govt.nz/browse_vw.asp?content-set=pal_statutes

POGLAVLJE 15

(broj stranice u okviru poglavlja)

str. 3 About the BBC: <http://www.bbc.co.uk/info/>

str. 10 Communications Reform White Paper:

http://www.communicationswhitepaper.gov.uk/dti-dcms_comms-reform_experts.html

str. 10 Communications White Paper: <http://www.communicationswhitepaper.gov.uk/>

str. 10 Office of the Ombudsman, Republic of the Philippines - Primer on Corruption Prevention Unit (CPU) Program: http://www.ombudsman.gov.ph/publications/cpu_program.html

str. 10 The International Budget Organization: FAQs: <http://www.internationalbudget.org/faq/>

str. 10 Open Budget - Regions of Russia - Regulations for Regional Representatives:
<http://openbudget.karelia.ru/eng/anona.shtml>

Naslov originala: "Best Practices in Combating Corruption"
OSCE
Office of the Co-ordinator for Economic and Environmental Activities
Kärtner Ring 5-7, 1010 Vienna, Austria

Copyright© 2004 OSCE, Vienna

Izdavač: Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji i Crnog Gori,
Beograd, Čakorska 1

Prevod: Nemanja Nenadić

Lektura: Violeta Nešković-Popović

Priprema za štampu: Kreativa, Beograd

Štampa: Štamparija Stojkov, Novi Sad

Tiraž: 500 primeraka

ISBN: 86-85207-01-0